

Hanuliak, Milan

K stavebno-funkčnej interpretácii obytného objektu z Chľaby

Archaeologia historica. 1986, vol. 11, iss. [1], pp. 469-478

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/139644>

Access Date: 25. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

K stavebno-funkčnej interpretácii obytného objektu z Chľaby

MILAN HANULIAK

V rokoch 1980 a 1981 sa počas výskumných sezón odkryli v Chľabe zvyšky po viacpriestorovom sídliskovom objekte č. 57b (obr. 1, 2:5; Hanuliak-Zábojník 1981a, s. 85; Hanuliak-Fusek 1982, s. 88). Nejasné zachovanie sa niektorých detailov a chýbajúce významom dôležité prvky od počiatkov komplikovali pokusy o jeho stavebno-funkčnú i hospodársko-spoločenskú interpretáciu. Až po zhromaždení dostatočného množstva komparačného materiálu bolo možné naznačené nedostatky preklenúť a mnohé aspekty s rôznou úspešnosťou vyriešiť.

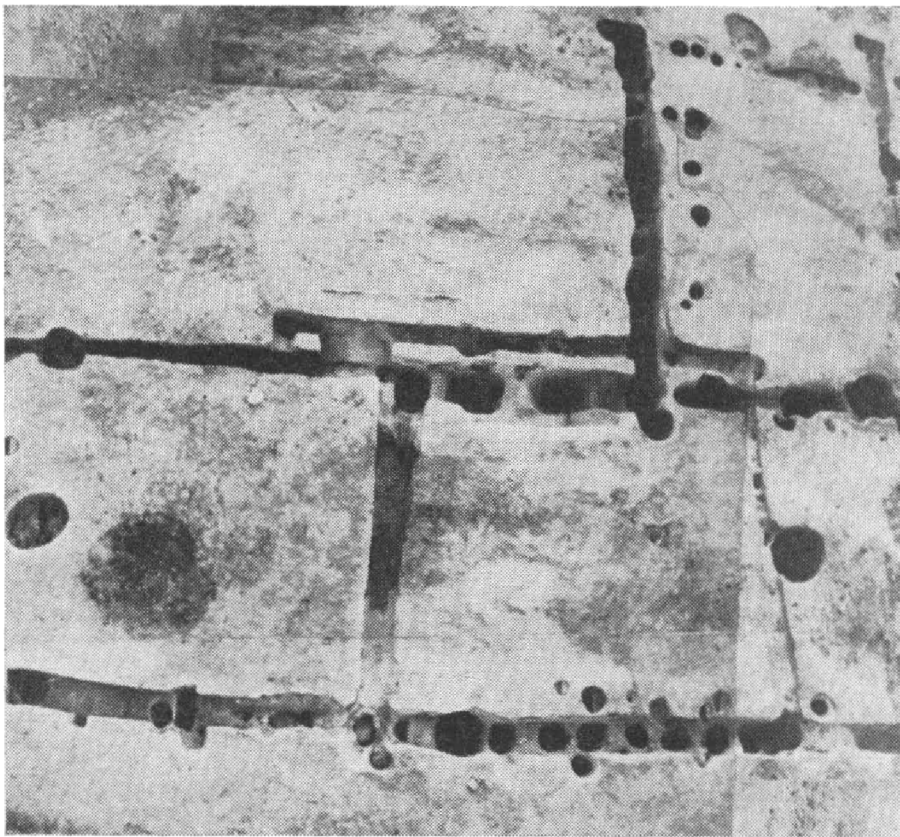
Na základe predloženého plánu môžeme skonštatovať, že odkrytý objekt 57b tvoria v pozdĺžnej osi na seba napojené miestnosti A a C (obr. 2:5A, 5C). Z východnej strany sa na južnú časť miestnosti A kolmo napája ďalšia miestnosť označená ako B (obr. 2:5B). Zistená situácia prezrádza, že ide o typickú dispozíciu uhlového, resp. hákového domu, ktorá sa v archeologickom i národopisnom materiáli vyskytuje ďaleko zriedkavejšie ako domy s radovým usporiadaním miestností. Objekt z Chľaby sa však od dosiaľ známych objektov uhlového typu napr. z Pfaffenschlagu, Mstěnic, Bystřeca na Morave a Sarvalya v Maďarsku líši spôsobom napojenia priečnej miestnosti, ktorá býva na uvedených lokalitách hospodárskeho charakteru a reprezentuje do istej miery samostatný prvok pripojený k obytnej časti domu (Někuda 1975, s. 33, 37; 1982, s. 49; Holl-Parádi 1980, s. 145). Rovnaký obraz nachádzame aj v ľudovom staviteľstve z južných oblastí Slovenska petrifikovanom v národopisných materiáloch (Strelec 1984, s. 125). Jednotná konštrukcia nadzemných častí a vzájomné prepojenie stien objektu 57b z Chľaby sú však naproti tomu potvrdením obytného charakteru priečne napojenej miestnosti. Priame dôvody podmieňujúce vznik uhlovej dispozície nepoznáme (Pitterová 1965, s. 287). Poznatky získané z Chľaby nedovoľujú posúdiť, či mohla byť príčinou snaha eliminovať mieste nepriaznivé poveternostné danosti (Šaurová 1972, s. 171) alebo konfigurácia terénu vplývajúca i na vytvorenie krátkeho dvora, či majetkovo-právne vzťahy (Horváthová-Jesenská 1984, s. 222). Na základe spomenutých paralel je však isté, že postupná premena radových domov na uhlové sa odohrala v priebehu 14. stor., kedy zachytávame i prechodné typy tejto dispozície (Někuda 1975, s. 35, 37).

K významným problémom zo štádia interpretácie výskumom odkrytých objektov patria pokusy o rozpoznanie funkčnosti jednotlivých interiérových miestností. Ich výsledky sa v plnej miere uplatňujú pri posudzovaní spôsobu života a hospodársko-spoločenskej úrovne obyvateľov danej usadlosti. Neide však o ľahkú úlohu. Dôvodom býva i nedostatočná funkčná vyhranenosť všetkých miestností viacpriestorových domov do tej miery ako v neskoršom období a nezreteľná zachovalosť mnohých detailov odkrytých domov (Holl-Parádi 1982, s. 119). S problémami tohto druhu sme sa stretli i v Chľabe, kde situáciu skomplikoval starší objekt 57a nachádzajúci sa v subpozícii so sledovaným objektom 57b (obr. 2:2). Jednopriestorový starší objekt mal obdĺžnikovú dispozíciu. Priebeh západnej steny oboch chro-

nologicky rozdielnych objektov bol v istom úseku spoločný. Odrazilo sa to v znáso-
sobenom počte kolových jám v jednotnom základovom žľabe objektov. Južná stena
objektu 57a prechádzala pritom cez južnú časť miestnosti A mladšieho objektu.
severná stena bola zasa v miestnosti C porušená hĺbením podpivničenej časti ko-
mory.

Pri objekte 57b z Chľaby funkčnosť každého z priestorov nie je odpočiatku
v dostatočnej miere zrejماً. Výnimkou je miestnosť o plošnej výmere 12,5 m² na
severnom okraji domu, označená ako C (obr. 2:5C). V jej interiéri sa okryla do
podlažia zahĺbená časť štvorcovej dispozície so šikmo sa zvažujúcim vstupom a cel-
kovým objemom 29 m³. Na dne centrálnej časti sa v hĺbke 170 cm našli v rohoch
jamy po koloch nosnej konštrukcie stropu, ktoré mohli tvoriť aj oporu obloženia
stien k ich dôkladnejšej izolácii. Šikmo sa zvažujúca vstupná časť bola porušená
troma priečnymi nerovnosťami. Sú pozostatkom do hliny vytesaných schodíkov.
Dvojica protiľahlých kolov, zapustených po stranách spodného vyústenia vstupnej
do centrálnej časti, súvisí najskôr s konštrukciou dvier, uzatvárajúcich tento
priestor. Popisovaný zahĺbený priestor mohol podľa národopisných paralel slúžiť na
uskladňovanie sudov s vínom, zimnej zeleniny a cennejšieho hospodárskeho náradia
(Kšír 1958, s. 260; Mencl 1980, s. 41–52; Kondert 1980, s. 101–102). Zhromaž-
dené poznatky umožňujú priestor C označiť ako podpivničenú komoru. Centrálné
umiestnenie šikmo sa zvažujúceho vstupu do zahĺbeného podlažia komory nás
stavia pred otázku, kde bol v tomto prípade situovaný vstup do prízemnej časti
komory. Odpoveď poskytujú národopisné paralely pripúšťajúce možnosť spojenia
tohto priestoru vstupom zo susednej miestnosti A (Frolec 1975, s. 51).

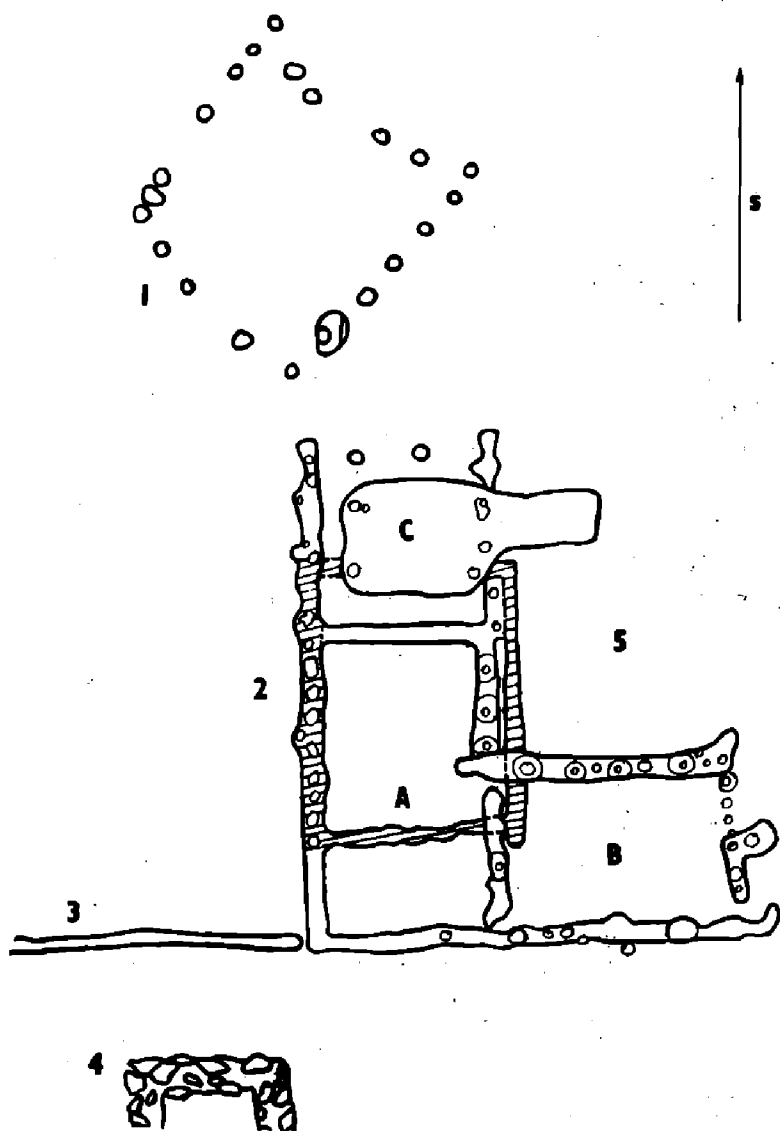
K funkčnej interpretácii miestnosti A, nachádzajúcej sa južne od podpivni-
čenej komory, môžeme využiť dve nepriame indicie (obr. 2:5A). Prvou z nich je

Obr. 1. Chľaba, okr. Nové Zámky. Snímek dosud zcela neodkrytého objektu 57 b v roce 1980. Foto J. Zá-
bojník.

svedectvo potvrdené množstvom analógií archeologického a národopisného charakteru o tom, že stredná miestnosť v dome komorového typu býva funkčne využívaná ako sieň (napr. Nekuda 1975, s. 37; Frolec 1975, s. 51; atď.). Viedol do nej hlavný vchod sprístupňujúci ostatné miestnosti. Druhou nepriamou indíciou je plošná rozloha miestnosti A, ktorá býva v spomínanom období z celého domu najväčšia. Tak je to i v našom prípade, kde plocha siene s 36 m² je veľmi blízka rozlohe týchto miestností v Pfaffenschlagu s 35 m² v priemere (Nekuda 1975, s. 85).

K určení funkčnosti miestnosti B, ako poslednej v dome, môžeme použiť iba nepriame svedectvá (obr. 2:5B). Pomocou vylučovacej metódy vyberáme ako jedinú z daných možností, ktorou je funkcia izby. Jej plocha 27 m² je veľmi blízka plošnému rozsahu miestností tohto typu na známych lokalitách (Mstěníce 16 m², Bystřec 20 m², Pfaffenschlag 24 m², Konůvky 25 m²; Nekuda 1982, 49). Potvrdením funkčnosti popisovanej miestnosti B ako izby by bolo vykurovacie zariadenie, ktoré sa malo nachádzať v tomto priestore (Nekuda 1975, s. 89). Obvykle bývalo umiestňované v rohu pri stene deliacej izbu od siene s čelustami otočenými k čelnej stene izby (Rappoport 1975, s. 151; Nekuda 1982, s. 51; Strelec 1984, s. 139). Týmto spôsobom sa vytvárala tepelná bariéra brániaca prenikaniu chladu do miestnosti (Skružný 1980, s. 237). V popisovanom objekte 57b z Chľaby sme žiaľ v izbe, ani v žiadnom z ďalších priestorov nenašli žiaden priamy doklad po peci, či vykuro-

Obr. 2. Chľaba, okr. Nové Zámky. Celková situácia objektu. 1 – stodola, 2 – šrafovaný základ staršieho objektu 57 a, 3 – oplocení kostela, 4 – severná časť zdiwa sakristie, 5 – obytná budova 57 b s priestorami (A – siň, B – izba, C – podsklepená komora). Kresba M. Hanuliak.

vadle iného typu. Je pravdepodobné, že stopy po zariadení tohto typu mohli byť bezozvyšku zničené pri odhumusovávaní plochy zemnými mechanizmami alebo eróziou pôdy. Tieto faktory majú podiel zrejme i na tom, že sa ani v jednej miestnosti nezachovala úroveň pôvodnej dlážky. Predpokladom spomínanej erózie je výškový rozdiel 70 cm medzi najsevernejším a najjužnejším bodom popisovaného domu. Fragменты kachlíc, nachádzané v okolí odkrytého trojpriestorového domu, najmä však vo vrchných vrstvách podpivničenej komory nám umožňujú predpokladať vykurovanie obytného priestoru kachľovou pecou zloženou z kachlíc. Časť z nich má otvorené ústie štvorcového formátu s nehlbokou kužeľovitou komorou uzavretou kruhovitou plochou o priemere 14 cm. Iným typom sú nádobkovité kachlice pohárikovitého tvaru s kruhovým ústím o priemere 12 cm.

Pri interpretácii objektu zo stavebného hľadiska musíme vychádzať predovšetkým z najvýraznejšie zachovaného dokladu, ktorým je v negatívne zachovaný základ žľabovitej formy široký miestami 15–35 cm a hlboký 15–20 cm. Do neho sú rôznym spôsobom zapustené kolové jamy o priemere 15–25 cm. Východné ukončenie priestoru B a severné ukončenie priestoru C, reprezentované iba radom kolov, nadhadzuje otázku príčin odlišného stavebného riešenia spomenutých stien. Je však možné, že tieto sporné detaily patria do skupiny výskumom neraz zachytených a s obtiažami čitateľných detailov.

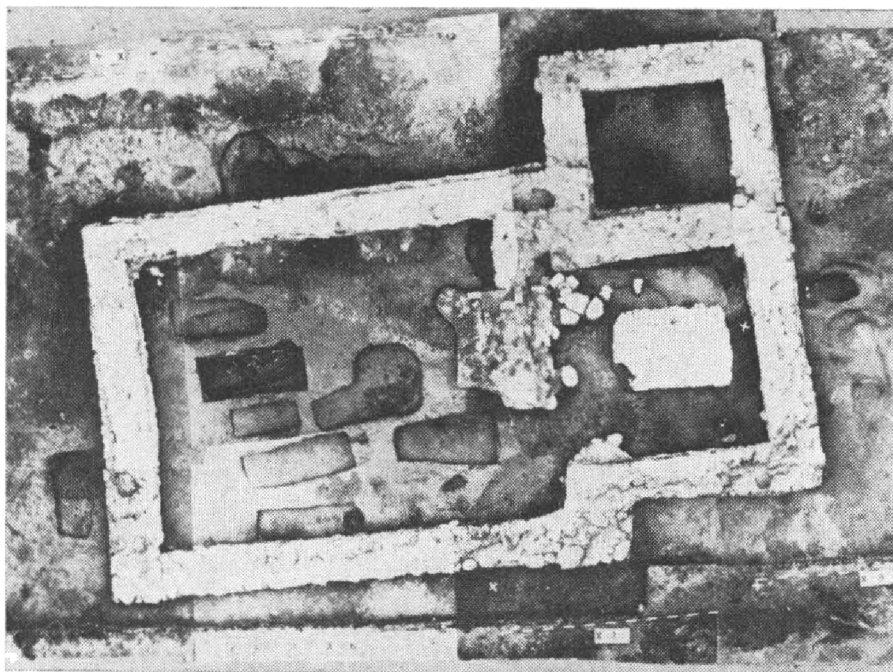
Charakter zachovaného žľabu s úplnou absenciou zvyškov malty vylučujú použitie kameňa k vybudovaniu obvodových múrov, resp. i podmurovky z nasucho kladených kameňov. V rovnakom duchu sa k tejto možnosti stavia i znalosť prírodných podmienok poskytujúcich prostredníctvom miestnych zdrojov pre budovanie stavieb vhodné suroviny. V oblasti južného Slovenska k nim v minulosti patrila predovšetkým hlina a drevo kombinované s hlinou (Frolec 1975, s. 50; Strelec 1984, s. 142–144). V základovom žľabe rôznym spôsobom zapustené koly spájajú objekt 57b z Chľaby s dosiaľ sporadicky odkrytými stavbami, akými sú napr. budova zo Šakvic na Morave a Csepelya v Maďarsku (Novotný 1975, s. 72–73; Kovalovszki 1969, s. 251). Jednotne použitý spôsob konštrukcie stien nám približujú národopisné pramene. Ide o tzv. stĺpikovú konštrukciu známu v nevelmi odlišných obmenách nielen v južných oblastiach Slovenska a na priľahlom území Matranských vrchov a Bukových hôr, ale i v širšej podunajskej oblasti (Strelec 1984, s. 145; Bakó 1978, s. 44–51). Princípom konštrukcie sú vertikálne osadené nosné stĺpy spevnené vodorovne 4–5 radmi začapovaných žrdí, medzi ktorými sa zvislo prepletalo prútie. S obľubou sa k tomuto účelu používalo agátové, menej už prútie z viniča a štiepaná dubová tyčovina. Takýmto spôsobom vypletená stena sa z oboch strán omietala hlinou premiešanou s plevami. V našom prípade je spomínaná konštrukcia obohatená o ďalší detail, ktorým je jej aplikovanie do tzv. drážkového základu. Tvorí ho ďalší a súčasne i najspodnejší rad horizontálne osadených hrubších žrdí, resp. trámov s otvormi na zapustenie vertikálnych nosných stĺpov. Použitie tohto systému, spevňujúceho výrazne konštrukciu stavby, vyvolali zaiste objektívne jestvujúce príčiny. Forma strechy, ako je známe, do značnej miery závisí od konštrukcie a techniky budovania obytných stavieb. V našom prípade môžeme predpokladať v oblasti južného Slovenska typickú a všeobecne rozšírenú krokvicovú konštrukciu krovu s hanbáľkovou sústavou a mäkkou krytinou strechy, ktorú až v 70 % prípadov tvorila slama (Holl-Parádi 1982, s. 118; Strelec 1984, s. 147).

K aspektom približujúcim charakter obytných domov patrí aj ich situovanie voči komunikácii. Drvivá väčšina domov s radovým usporiadaním miestností býva ku komunikácii orientovaná štítovou strechou, pričom priestory hospodárskeho charakteru ako komory, stajne a stodoly bývali umiestňované v zadnej časti dvora. Pri domoch uhlového typu bývali hospodárske priestory taktiež umiestňované

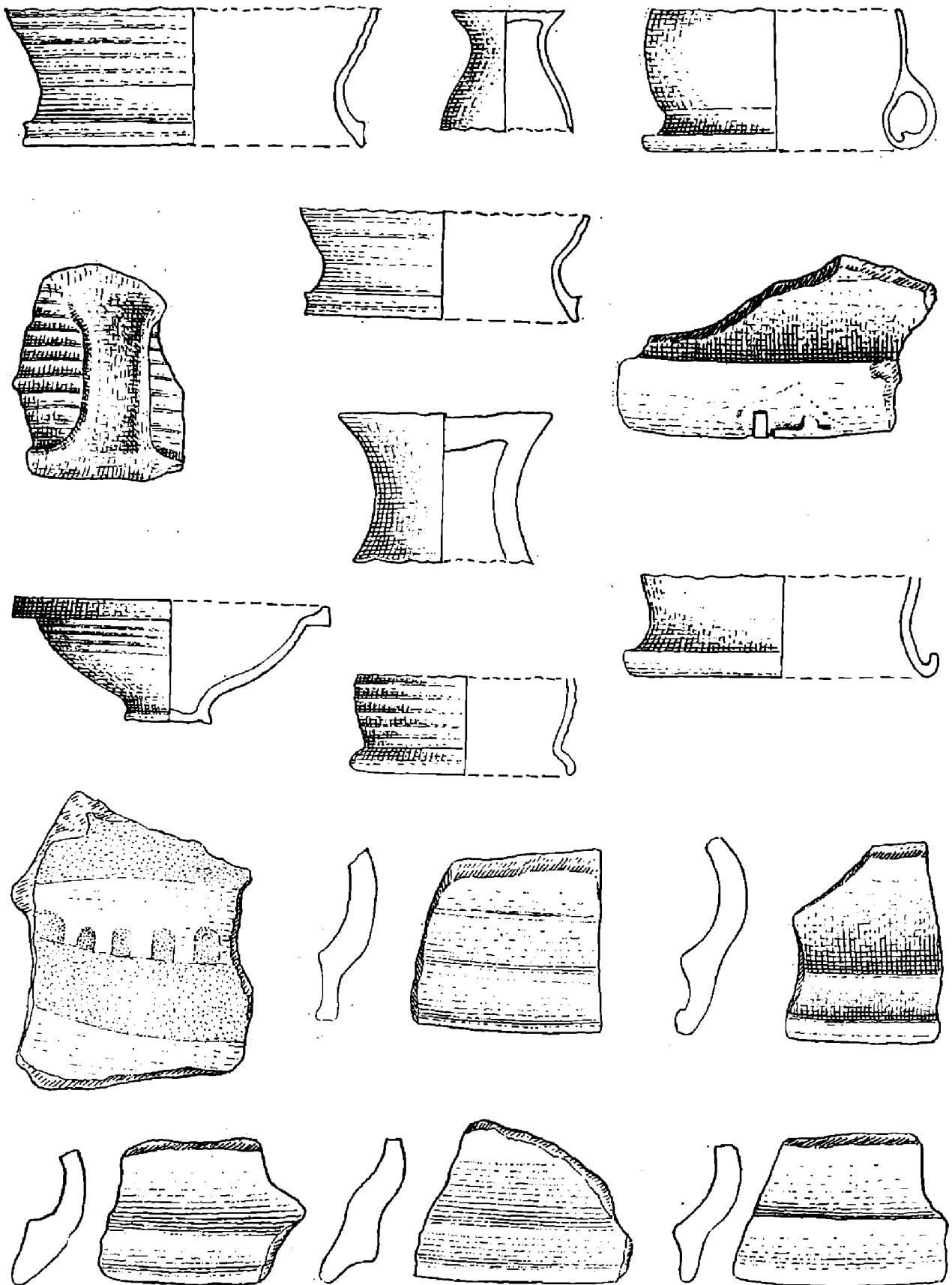
v zadnej časti dvora a kolmo sa napájali na pozdĺžnu os obytnej časti. Istou výnimkou sú iba domy z Konúvek vzdialene pripomínajúce pertraktovaný dom z Chľaby (Šaurová 1972, s. 171; Nekuda 1975, s. 37). Môžeme sa preto domnievať, že i dom 57b bol obytnou časťou obrátený k prístupovej komunikácii, ktorá potom musela viesť južne od domu a sakrálnej stavby stojacej v jeho susedstve (obr. 2:4, 5). Toto by bol súčasne ďalší dôkaz toho, že v minulosti došlo v tomto priestore k takým rozsiahlym zmenám v hydrologických pomeroch, keďže sa základy sakrálnej stavby odkryli priamo v profile dunajského brehu (Hanuliak-Zábojník 1981b, s. 510).

Popri obytnom dome s centrálnym postavením v roľníckej usadlosti prináleží značný význam i hospodárskym objektom, dotvárajúcim celkový charakter života a pracovného sveta. K najvýznamnejším z nich patrili stodoly s rozmanitou konštrukčno-dispozičnou formou. Objekt spomínaného funkčného zatriedenia sa odkryl aj 2 m severne od obytného domu v Chľabe. Ich vzájomné umiestnenie je netypické posunutím osi stodoly západným smerom o 3 m a odchýlkou od priamej línie o 45° (obr. 2:1). Vcelku však ide o bežný jednopriestorový, bližšie nešpecifikovaný typ o rozmeroch 6×7 m. Steny sú vybudované stĺpkovou konštrukciou z dreva listnatých stromov. Krytinu strechy tvorila najskôr slama. Ďalšie hospodárske objekty sa v blízkom okolí domu nepodarilo zistiť. V rovnakej miere sa nezachytili doklady po ohradení, vymedzujúcom plošný rozsah usadlosti i napriek tomu, že sa so svedectvami o nich stretávame v písomných prameňoch (Maksay 1971, s. 115–116).

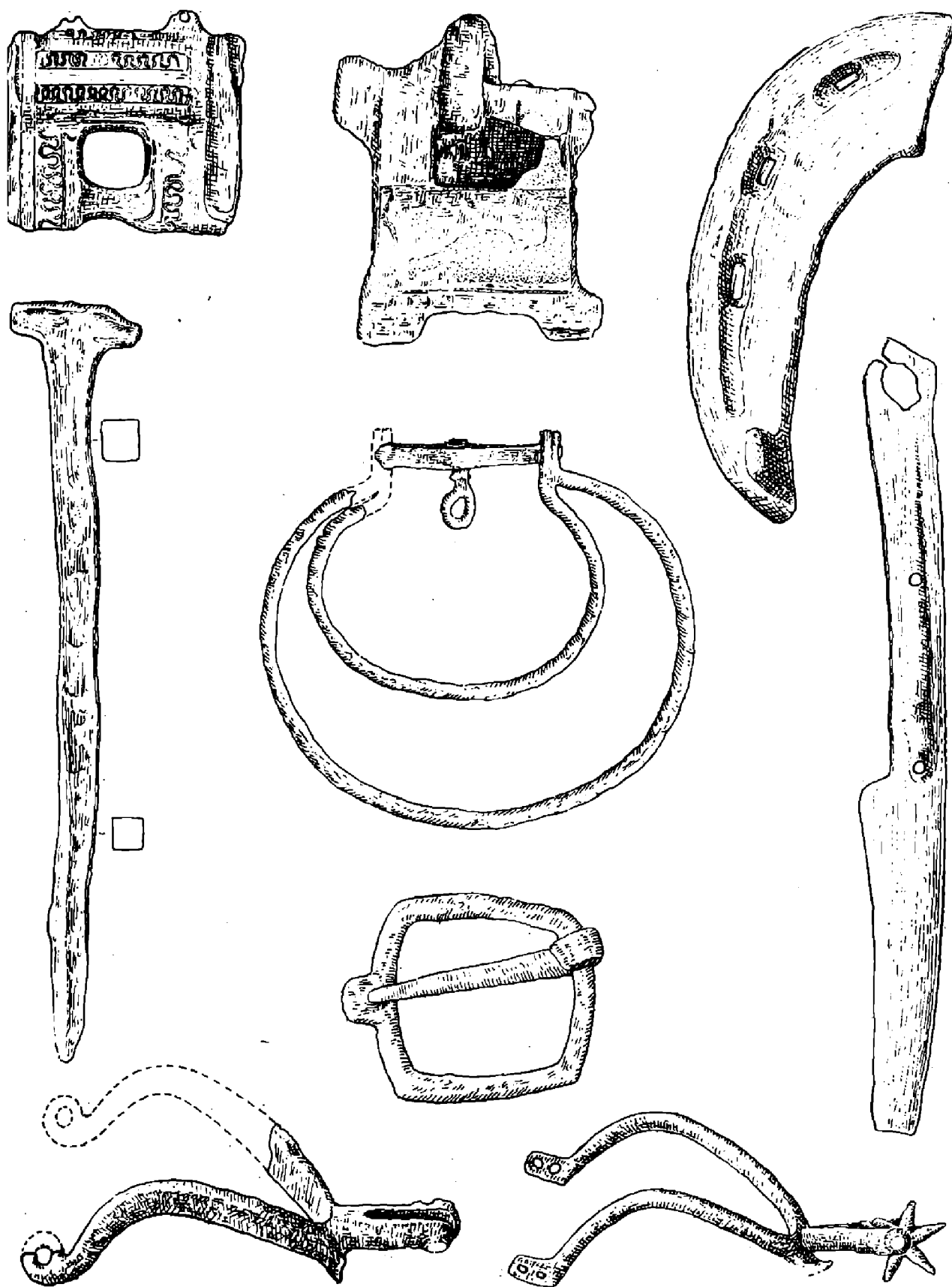
Sledovanie skladby nálezového inventára nepomáha pri riešení dosiaľ pertraktovaných problémov. V sídliskovej vrstve v priestore a najbližšom okolí domu sú výlučne zastúpené fragmenty keramických nádob. Ide o džbány a hrncovité nádoby opätrené v niektorých prípadoch uchami. Zriedkavejšie sa v inventári vyskytujú kuželovité pokrievky a pohárikovité nádobky (obr. 4). Takmer 70 % všetkých nádob patrí do skupiny tzv. bielej ipeľskej keramiky. Zvyšné percento nádob tvorí tzv. sivá keramika. Kovový inventár v sprievode keramického pochádza z výplne pivničnej časti komory. Popri bežných formách podkov, nožov, stavebného

Obr. 3. Chľaba, okr. Nové Zámky. Základy kostela. Foto J. Zábojník

Obr. 4. Chřaba, okr. Nové Zámky. Výběr keramiky z objektu 37 b. Kresba v. Mészáros.

Obr. 5. Chřaba, okr. Nové Zámky. Výběr kovových předmětů z objektu 57 b. Kresba V. Mészáros.

železa sa tu našli i dve ostrohy s hviezdicovitým bodcom, pracka z konského postrojového remeňa, držadlo bránového zvonca a dva tunelovité visiace zámky (obr. 5). Jeden z nich je honosne zdobený ornamentom vo forme kľukatky z mosadzného drôtu aplikovanom technikou tauzie na železnom telese zámka. Nálezový inventár neprispieva v želatelnej miere ani k spresneniu datovania nášho hospodársko-obytneho celku. Ako keramické, tak i kovové predmety pripúšťajú iba rámcové datovanie do 2. polovice 14.–16. stor. K precizácii datovania sú v malej miere použiteľné aj objekty 60, 63, 64, 70, 74, 84, 57a, nachádzajúce sa v subpozícii s objektom 57b, patriace rámcovo do 2. polovice 14.–15. stor. Uspokojivejšie riešenie je možné iba pomocou všetkých nepriamych datovacích prostriedkov súvujúcich počiatok vybudovania celého komplexu do počiatkov 2. tretiny 16. stor.

K spresneniu výšky úrovne sociálneho postavenia obyvateľov objektu 57b máme k dispozícii opäť iba doklady s nepriamou schopnosťou výpovede. Patrí k nim poloha obytného domu, situovaného iba 3 m od severozápadného nárožia sakristie výskumom odkrytej sakrálnej stavby, vybudovanej v závere 1. tretiny 16. stor. (obr. 2:4). Sakrálny objekt sa vyznačoval jednoduchou dispozíciou o vonkajších rozmeroch 14 × 8 m, rozčlenenou na obdĺžnikovú loď a štvorcovú apsidu (obr. 3). Na jej severnej strane bola v druhej stavebnej fáze pristavaná sakristia (Hanuliak–Zábojník 1981, s. 505, 510). Ďalším nepriamym dokladom je drevená ohrada (obr. 2:3). Tiahla sa súbežne s osou sakrálnej stavby 5 m severne od jej lode. Mala za úlohu oddeľovať priestor sakrálny od profánneho (Zábojník 1980, s. 279). Pri tejto príležitosti je potrebné zdôrazniť, že priamym pokračovaním ohrady východným smerom je južná stena obytného domu miestností A a B. Dva uvedené doklady s poznatkami z iných preskúmaných lokalít z Maďarska ako Csút, Écsér, Nagyvászony – Csepely a Sárvaly dovoľujú odkrytý objekt 57b z Chľaby prisúdiť sociálne vyššie postaveným obyvateľom dediny (Holl 1970, s. 376; Kovalovszki 1969, s. 235–250). Vylúčiť nemožno ani alternatívu, že mohlo ísť, podobne ako v Sárvaly, o cirkevnú osobu – správcu tamojšej fary (Holl 1979, s. 51; Holl–Páradí 1982, s. 131).

K výsledkom pokusu o stavebno-funkčnú i hospodársko-spoločenskú interpretáciu výskumom odkrytej usadlosti z počiatočného úseku neskorého stredoveku, predstretých v predchádzajúcich pasážach príspevku, sme sa dopracovali na podklade kombinácie nepriamych indícií a paralel archeologickej a národopisnej povahy. Nemožno poprieť, že popisovaný objekt 57b je v mnohých ohľadoch osobitý a vymyká sa z rámca dosiaľ známych pamiatok tohto druhu. Detailnejšie osvetlenie nedostatočne spresnených, či sporných detailov bude úlohou ďalšieho terénneho a teoretického bádania.

Literatúra

- Bokó, F., 1978: *Parasztházak és udvarok a Mátra vidéken*. Budapest.
- Frolec, V., 1975: Pokus o etnografickú interpretáciu archeologických výskumů středověké zemědělské usadlosti. In: *Archaeologia historica* I. Brno, s. 49–52.
- Hanuliak, M.–Zábojník, J., 1981a: Výsledky výskumu v Chľabe. In: *Archeol. výskumy a nálezy na Slovensku 1980*. Nitra, s. 85–86.
- Hanuliak, M.–Zábojník, J., 1981b: Najnovšie výsledky výskumu v Chľabe. In: *Archaeologia historica* 6. Brno, s. 505–512.
- Hanuliak, M.–Fusek, G., 1982: Výsledky piatej výskumnej sezóny v Chľabe. In: *Archeol. výskumy a nálezy na Slovensku 1981*. Nitra, s. 86–89.
- Holl, I., 1970: *Mittelalterarchäologie in Ungarn*. In: *Acta Archeologica Acad. Sci. Hungaricae* 22. Budapest, s. 365–411.
- Holl, I.–Páradí, N., 1980: Die Ausgrabung des spätmittelalterlichen Dorfes Sárvaly. In: *Mitteilungen des archäologischen Instituts* 8/9. Budapest, s. 143–148.

- Holl, I.-Parádi, N., 1982: Das mittelalterliche Dorf Sárvaly. Budapest.
- Horváthová-Jesenská, G., 1984: Lokálne dobové formy ľudového staviteľstva vo východoslovenskej karpatskej oblasti a výber objektov pre múzeum slovenskej dediny. In: Zborník Slovenského národného múzea LXXVI. Etnografia XXII. Martin, s. 215-233.
- Kondert, J., 1980: Vinařské domky a sklepy v Sebechlebech. Slovenský národopis 28, s. 100-109.
- Kovalovszki, J., 1969: Ásatások Csepelyen. In: A Veszprém megyei múzeumok közlemény 8. Veszprém, s. 235-251.
- Kšír, J., 1958: Lidové stavitelství na Hané. Československá etnografie VI, s. 237-269.
- Maksay, F., 1971: A magyar falu középkori településrendje. Budapest.
- Mencl, V., 1980: Lidová architektura v Československu. Praha.
- Nekuda, V., 1975: Pfaffenschlag. Zaniklá středověká ves u Slavonic. Brno.
- Nekuda, V., 1982: Středověká vesnice na Moravě ve světle archeologických výzkumů zaniklých osad. In: Archaeologia historica 7. Brno, s. 33-63.
- Novotný, B., 1975: Záchraný výzkum zaniklého dvorce a chat u Šakvic (o. Břeclav). In: Archaeologia historica I. Brno, s. 61-85.
- Pitterová, A., 1965: Vývoj základních půdorysných typů tradičního domu na území ČSSR ve světle archeologických pramenů. Český lid 52, s. 275-294.
- Rappoport, P. I., 1975: Drevnerusskoje žilišče. In: Drevneje žilišče narodov vostočnoj Evropy, Moskva, s. 105-155.
- Skruzný, L., 1980: Několik poznámek k otázce vývoje a funkce pece ve slovanských středověkých a novověkých objektech i mimo nich. In: Archaeologia historica 5. Brno, s. 221-240.
- Strelec, K., 1984: Typologické znaky a diferenciacia ľudového staviteľstva v južných oblastiach stredného Slovenska v druhej polovici 19. a začiatkom 20. storočia. In: Zborník Slovenského národného múzea LXXVI. Etnografia XXII. Martin, s. 117-165.
- Šaurová, D., 1972: Systematický výzkum zaniklé středověké vesnice Konůvky na Slavkovsku. In: Zaniklé středověké vesnice v ČSSR I. Uherské Hradiště, s. 169-183.
- Zábojník, J., 1980: Výzkum stredovekého kostola a sídliska v Chľabe. In: Archeol. výskumy a nálezy na Slovensku. 1978. Nitra, s. 278-280.

Zusammenfassung

Zur bau-funktionellen Interpretation eines Wohnobjektes aus Chľaba

In den Jahren 1980 und 1981 wurden in Chľaba Reste eines mehrräumigen Siedlungsobjektes Nr. 57b freigelegt. Die unklare Erhaltungsstufe mancher Einzelheiten komplizierte von Anfang an die bau-funktionelle und wirtschaftlich-soziale Interpretation. Versuche diesen Mangel zu überbrücken führten zum Schluß, daß das freigelegte Objekt aus zwei der Langsachse nebeneinander liegenden Räumen A und C besteht, an die sich ein weiterer Raum B senkrecht anschließt (Abb. 1, 2:5). Im ganzen handelt es sich um die typische Disposition des winkelförmigen, bzw. hakenförmigen Hauses, die weitaus seltener vorkommt als Häuser mit hintereinander gereihten Räumen. Das beschriebene Objekt aus Chľaba ist in vieler Hinsicht eigenartig und fällt aus dem Rahmen der bisher bekannten Denkmäler dieser Art.

Bei dem Objekt 57b aus Chľaba war die Funktion der Innenräume anfangs nicht hinreichend klar. Eine Ausnahme bildete der als C bezeichnete Raum am Nordrand des Hauses (Abb. 2:5C), in dessen Innerem ein in das Liegende versenkter viereckiger Teil mit schräg abfallendem Eintritt freigelegt wurde. Die gesammelten Erkenntnisse gestatten es, diesen ganzen Raum als unterkellerte Kammer zu bezeichnen. Zur funktionellen Interpretation des Raums A verwendeten wir indirekte Indizien (Abb. 2:5A). Zu diesen gehören das Flächenausmaß und Analogien archäologischen und ethnographischen Charakters, die bestätigen, daß es um einen Flur geht, in den der Eingang zu allen übrigen Räumen führte. Die Funktion des als B bezeichneten letzten Raums wurde ebenfalls mittelbar durch Ausschluß anderer Möglichkeiten bestimmt (Abb. 2:5B). Analogien aus anderen Fundstätten deuten so gut wie sicher an, daß es um die Stube geht. Zur Bestätigung dieser Ansicht hätte die Freilegung einer Heizvorrichtung wesentlich beigetragen, die sich in diesem Raum befinden sollte. In der Stube, aber auch im ganzen Haus hat man jedoch keinen Beleg eines Ofens oder einer Heizvorrichtung anderen Typs gefunden. Wahrscheinlich wurden ihre Reste im Lauf der Erosion und der Bearbeitung des Bodens mit schweren Mechanismen restlos vernichtet. Kachelfragmente aus der Umgebung des Objektes 57b gestatten die Voraussetzung, daß dieses Haus mit einem Kachelofen beheizt wurde.

Bei der Interpretation des Objektes vom baulichen Standpunkt haben wir von dem markantesten Beleg auszugehen, den die negativ erhaltene Fundamentrinne vorstellt, die stellenweise 15-35 cm breit und 15-20 cm tief war. In diese waren in verschiedener Weise 15-25 cm starke Pfähle eingelassen. Die verwendete Bautechnik beleuchten ethnographische Quellen. Es handelt sich um

die im Donaubecken wohlbekannte Pfahlbaukonstruktion. In unserem Fall wird dieser Typ um ein weiteres Detail bereichert – die Verwendung eines sogenannten Rinnenfundaments.

Den Charakter der Arbeitswelt deutet die nördlich des Objekts 57b freigelegte Scheune an. Es handelt sich um einen einräumigen Typ der Ausmaße 6 x 7 m. Die Wände wurden ebenfalls aus Pfählen konstruiert.

Die Zusammensetzung des Fundinventars war der Beantwortung strittiger Fragen behilflich, denen wir bei der Interpretation des Objekts begegneten. Das Inventar bestand aus den üblichen Formen keramischer Gefäße und eiserner Gegenstände, abgesehen von Sporen mit sternförmigem Stachel und einem prunkvoll verzierten Schloß (Abb. 4, 5). Der genaueren chronologischen Einreihung des untersuchten Objekts dienten indirekte Datierungsbehelfe, die es gestatteten, den Beginn seiner Erbauung in den Anfang des zweiten Drittels des 16. Jahrhunderts zu verlegen.

Zur Bestimmung der sozialen Stellung der Bewohner des Objekts 57b verwendeten wir dessen signalisierte enge Verbindung mit einem am Ende des ersten Drittels des 16. Jahrhunderts erbauten Sakralobjekt und einer Kirchenmauer (Abb. 2:3, 4, 5:3). Analogien aus anderen Lokalitäten gestatten es, das interpretierte Objekt mit sozial höher gestellten Dorfbewohnern in Verbindung zu setzen. Man kann nicht einmal die Möglichkeit ausschließen, daß es sich um eine kirchliche Persönlichkeit, vielleicht den Verwalter der dortigen Pfarre gehandelt hat.

Abbildungen :

1. Chľaba, Bez. Nové Zámky. Aufnahme des unkomplett freigelegten Objekts 57b aus dem Jahr 1980. Foto J. Zábojník.
2. Chľaba, Bez. Nové Zámky. Gesamtsituation der freigelegten Objekte. 1 – Scheune, 2 – schraffiert bezeichnetes Fundament des älteren Objekts 57a, 3 – Kirchengumfriedung, 4 – Nordteil des Mauerwerks der Sakristei eines Sakralbaus, 5 – Wohngebäude 57b mit Räumen (A – Flur, B – Stube, C – unterkellerte Kammer). Zeichnung M. Hanuliak.
3. Chľaba, Bez. Nové Zámky. Freigelegte Fundamente eines Sakralbaus. Foto J. Zábojník.
4. Chľaba, Bez. Nové Zámky. Auswahl keramischer Fragmente und Gefäße aus dem Objekt 57b. Zeichnung V. Mészáros.
5. Chľaba, Bez. Nové Zámky. Auswahl eiserner Gegenstände aus dem Raum des Objekts 57b. Zeichnung V. Mészáros.